

csolja a rendi egységet. Belülről kell meghódítani a rendiséget azzal, hogy meggyőzéssel, okos rábeszéléssel megnyeri az ellenséges tábor vezető családjait, ellenségéből szövetségessé teszi őket.

1608-ban ez a program merésznek, szinte reménytelennek tűnt, az elkövetkező évek azonban bizonyították, hogy megvalósítása egyáltalában nem lehetetlen. A Habsburg uralommal megbékült, sőt szövetkezett arisztokrácia, vallásában is igyekezett az uralkodóhoz hasonlítani, szinte csak az alkalmat várta, hogy ellenzékiiségét minden téren feladja. A történelmi személyiség nagyságának a titka mindig is az volt, hogy felismerje a kor lehetőségeit, s a fő társadalmi erővonalak irányába hasson. Pázmány Péter azáltal válhatott a magyar katolikus egyház újjáteremtőjévé, hogy felismerte a hazai társadalmi fejlődés irányát s a megtörés politikája helyett a rendek megnyerését választotta. Ahogy láttuk, ezt annál inkább tehetette, mert maga is a nemesi társadalomból indult, s bizonyos rendi jogok elismerését teológiai érvekkel is alá tudta támasztani. Ahogy 1616-ban, már mint az esztergomi érseki szék jelöltje, a protestáns Thurzó György nádornak írta: „...én is szinte oly magyarnak tartom magam, mint akárki; hazámnak, nemzetemnek böcsületeit és csendességét szeretem és Istentől óhajtván kérem. Az nemességnek is privilégiumot szeretem és tehetségem szerint oltalmazom; mert noha most, az sok hadak között megaprósodott az Pázmány nemzetség, de azt megbizonyíthatom, hogy Szent István király idejétől fogva jószágos nemes emberek voltak az eleim... Azért soha bizony a nemesség privilégiuma ellen nem törekedtem, ne is adja Isten, hogy törekedjem.”

A későbbi években, pályája további során, Pázmány a lényegét tekintve, kitartott az 1608-ban választott elvek mellett. A pályakezdetés politikai tanulsága egy életre szólt.

Jegyzetek: Előadasként elhangzott a Győrben rendezett „A magyarországi korabarrokk” konferencián. A felhasznált fontosabb irodalom és levéltári források az alábbiak.

Pázmány életére ma is nélkülözhetetlen: Frankl Vilmos: Pázmány Péter és kora. I-III. k. Bp. 1868—1872. és Fraknói Vilmos: Pázmány Péter. Bp. 1880. (Magyar történelmi életrajzok) — Pázmány életrajzának 1588—1597 közti részét levéltári kutatások alapján tisztázta, számos téves adatot javítva Óry Miklós: Pázmány Péter tanulmányi évei. Eisenstadt 1970. — A Pázmány egész életét értékelő tanulmányok közül még az alábbiakat használtam: Sík Sándor: Pázmány Péter az ember és az író. Bp. 1939; Klaniczay Tibor: Pázmány Péter (Klaniczay Tibor: Reneszánsz és barokk. Bp. 1961. 340—360. l.); Ferdinandy Mihály: Pázmány az államférfi (Katolikus Szemle, Róma 1970. 201—217. és 315—328. l.); Makkai László: Pázmány Péter (Élet és Tudomány 1970. 40. sz. 1875—1879. l.)

A Jezsuita Rend ez időbeli magyarországi tevékenységére: Carillo Alfonz jezsuita atya levelezése és iratai. Közrebocsájtja: Veress Endre. II. Bp. 1943; Szántó Arator István jezsuita szerzetes iratai. Összegyűjtötte és sajtó alá rendezte Szittyay Dénes. Bp. 1950. (Még nem jelent munka. Tördelt korrektúrája e tanulmány írójának tulajdonában.) Sörös Pongrác: Forgách Ferenc esztergomi bíboros. Bp. 1901; Ackermann Kálmán: Forgách Ferenc bíboros, esztergomi érsek. Bp. 1918. és Bártfal Szabó László: A Hunt-Paznan nemzetségbeli Forgách család története. Esztergom 1910, főleg 328—352. l.

Pázmány levelei: Pázmány Péter... összegyűjtött levelei. Sajtó alá rendezte Hanuy Ferenc. I. Bp. 1910. és (az 1608-as levelek): Irodalomtörténeti Közlemények 1975. 686—688. l. Valamennyi egyéb iratot a Magyar Országgyűlési Emlékek sajtó alatt lévő 1607—1608-as kötetéből idéztük.

Sorsmagány

*arcom
belső félelmeit
csak én
ismerhetem*

BÍRÓ JÓZSEF